

COĞRAFYA ve İDEOLOJİ

Cenk Yaltırak

Aydınlanma 1923 çevresi sürekli olarak ideoloji ile coğrafya arasındaki bağı vurgular. Bu bağı ulusların kaderindeki yerinden söz eder. Bir Avusturalyalı'nın bir Koreli'den, Bir Türk'ün bir İngiliz'den farklı düşünce yapısında olmasının köklerindeki geçmişin ve coğrafyanın derin izlerinden söz eder. Bu çerçevede evrensel bir ideoloji olmadığını, tüm ideolojilerin evrensellik iddiasını haddini aşmış fikirler olarak görür. Aslında ideolojilerin küresel bile olamayacağını olsa olsa kendine ait yerellikleri olduğunu savunur. Tüm insanlığı kendi kalıplarında görmek isteyen liberallerin ve sosyalistlerin dayatmacı tavırları ulusların varlıklarını sürdürme maceralarının hep geri planda kalmasına neden olmuştur. Aslında küresel olan sadece doğanın yasalarıdır. Bu yasaları anlama çabaları. Bu yasaları anlarken problemlerin çözümü ise yereldir. Bizim aydınlarımız medeni olmayı Batılı'yı taklit etmekte görürler. Çok özendikleri demokrasi ve insan hakları için de kriterlerin neler olduğunu reçeteler halinde bulacaklarını sanırlar. Sanırlar ki o reçeteler uygulanırsa sorun çözülecek. Bu şaşkıncı biçimde yurtdışında yaşamış aydınlarda(!) daha çok görülür. Oysa bir ulus nasıl var olur ve şekillenir sorusu üzerinde kafa yormak akıllarından bile geçmez. Herşeyi hap halinde alıp yutunca iyileşeceğini zannederler. Size anlatacağım örnek bir devletin ulusçu bireyi oluşturmakta karşılaştığı coğrafi sorundan söz edeceğim.

Amerika kıtasında Avrupalıların tarihi New Foundland'da başlar. Türkiye'nin yarısı büyüklüğündeki bir adadır New Foundland. Avlanmak için yola çıkan Viking denizcilerinin yaklaşık 1000 yıl önce ayak bastığı bir adadır burası. Aradan 500 yıl sonra İngilizlerin, Fransızların ve korsan Portekizlilerin deniz üssü halini alan bir yer. Ada Kanada'nın eyaletlerinden biridir. İngiltere'den bağımsızlığını elde edeli ise bir 60 yıl kadar olmuş. Kanada bayrağı yanında kendi bayrakları dalgalanıyor. Kendilerine Newfoudlander diyorlar. Kanada merkezi hükümetinin çok kültürlülük programı sürerken Newfoundlander'lar bir tarih yaratmaya çalışıyorlar. Bu tarihte Eskimoları, İrlandalı balıkçıları, İngilizleri birbiriyle ilişkilendirip geçmişteki sömürgeci Portekizli ve Fransızlar'ın adlandırdığı tepelerin, koyların, köylerin adını değiştiriyorlar. Dinin toplumdaki izolasyoncu etkisini azaltmak için temel eğitimi (11 yıl) birleştirmişler. Böylece kilisenin okullardaki gücü sıfıra inmiş. Kimse kimseye dini inancını soramaz biçiminde özetlenebilecek bir laiklik anlayışı var. Hiç bir belgede din yazmıyor. Pazar günleri kilise çanları diğer inanç sahiplerine saygı çerçevesinde çalmıyor. Papaz bunu dinin elden gidişi olarak da yorumlamamış. Sosyal bir devletin bireyi nasıl güçlü kıldığını görüyorsunuz. Herşey yolunda gibi görülüyor. Açlık, işsizlik, enflasyon yok. Ama sorunlar var. Kanadalı gençler hızla Birleşik Devletler'e göç ediyor. Nüfusun yaşlı olması ve çoğalmaması büyük bir sorun. Kanada hükümeti gençleri televizyonda reklamla orduya çağırıyor. Çağrı ise, *'Macera, heyecan ve yeni insanlar tanıyıp değişik yerler görmek istiyorsanız Kanada Silahlı Kuvvetleri'ne katılın'* şeklinde. Bir ülke düşünün ki Türkiye'nin on katı, nüfusu yarısı. Onu da elinde tutamıyor. Kendi gençleri aradaki sınırın sanal olduğu bir ülkeye göç ediyor. Yalnız durum New Foundland'da biraz farklı. Ada nüfusu 500 bin civarında. Yaygın bir Amerikan aleyhtarlığı var. Kablodan verilen Amerikan kanalları içinde dini yayınlar yok. Amerikan hayat tarzını gösteren pembe diziler yok. Aksine eğitim birliğine yöneliş, uluslaşma için Newfoundlander kimliğinin öne çıkarılması var. Göçle gelenlere de terbiyeli bir şekilde artık bu ulusun parçasısın diyen afişler. New Foundland halkı kendini kıtadan ayırmış, ama bundaki ilk etki yaman kışların yarattığı coğrafi izolasyon. Köylerde gözle görülebilecek çalışkanlık hayatını sürdürmek için doğa mücadelesi içeriyor. Burada doğanın elindekini almak için eksi 40 derecede 80 km/saat rüzgarda denizin kıyısında tutunabilmek var. Bu nedenle de toprağa bağlılık yanında geçmiş de yaşıyor. Bizim ulusumuz çevre düşmanlarıyla mücadele edip tutunmaya çalışırken Newfoundlanderler doğayla mücadele edip Amerikan Kültür emperyalizmiyle savaşıyorlar. Bu da bir çeşit adrenalin. Amerika'ya tepkinin en basit göstergesi hiçbir yerde Amerikan bayraklı ve armalı bir şeyin olmaması. En fazla İngiliz bayrağı asılı birkaç tarihi bina. Paralarda Kraliçe yerine Eskimoların, balıkçıların, fokların, köpeklerin resimleri var. 500 yıllık bir tarihten ulus yaratmaya çalışan bir toplum. Geçmişteki izole olmuş komünlerin, kiliselerini geri plana iten eğitim birliğine yönelen çok kültürlülüğün, Kanadalı olmaktan daha üstün bir konuma gelemeyeceğini ifade eden bir düzen. Ekonomik alanda tepki arabaların marka dağılımlarında görülüyor. Piyasa Japonların ve Alman arabalarının egemenliğinde. Avrupalı bir arabaya binmeyi Amerikan arabalarından prestijli görüyorlar. Bu nedenle daha

pahalı olan Mercedes ve Volkswagen'e yönelmişler. Arazi araçları tamamen Japon. Bu nedenle Amerikan araçları çok komik fiyatlara bile müşteri bulmakta zorlanıyor. Mc Donalds yerine Venice Pizza daha popüler. Anglosakson kökenli bir ada halkının Anglo-Amerikan karşıtı eğilimlerinin artması herhalde üstünde durulmaya değer.

Bunun ardında ulusun ve ülkelerinin geleceğine karşı duydukları kaygı geliyor. Biliyorlar ki küreselleşme masalları ile bu doğa şartlarından daha kolayına göç edip ata yadigarı topraklar terk edilebilir duruma gelecek. Bu nedenle ulus olmaya kimlik geliştirmeye çalışıyorlar. Üstelik düşmanları olmamasına rağmen.

Coğrafya Newfoundlanderlere yardım ediyor. Bir Ontario'lunun ise işi zor. Çünkü Amerika'dan kendini ayıran bir coğrafyası bile yok. Bu nedenle Quebec ve Toronto göçmenlere umut bağlamış. Her üniversiteliye üstü kapalı göçmenlik için teklif getiriyorlar. Amaçları kaliteli bir nüfusa sahip olmak. Ama yetmiyor. Çünkü göçmenin felsefesinde vatan sevgisi olmadığından burasını Amerika'ya bir basamak görüyor.

Ulusçuluk, kimisi için modası geçmiş olabilir. Ama bir Newfoundlander'in düşmanı yokken bile ulus kavramına gereksinimi var. Üstelik sadece Newfoundlandlı olma bilinci yeterli bu ulusa katılmak için. O bilinçte yurt (ada) sevgisinden başlıyor.

Ne garip değil mi, dünyayı Amerika, bazen de Avrupa sananlar Avrupalı kökleriyle övünüp 500 yıllık tarihlerine yaslanarak Amerikalı olmayı reddeden Newfoundlander'ler kadar bile uluslarını sevmiyorlar. Herhalde Newfoundlanderler de geri kafalı ve küreselleşmeyi anlamamış. Bu nedenle kendi adalarının rafinerisinin benzinini kullanıyorlar, üstelik pahalı olmasına rağmen.

Coğrafyanın gücü gelecekte ulusların kaderinde daha da etkin görülecek. İdeoloji ile tekniği birbirine karıştıranlar üretim araçlarının hangi sınıfın değil, hangi ulusun elinde olduğuna bakmaktan da ötede bir hedefte, hangi ulusun hangi bilgiyi elinde tuttuğuna bakacaklar. Bunu bilen New Foundland yerel hükümeti sadece yerbilimleri fakültesine 27 milyon dolar getirmiş. 500 bin nüfuslu bir adada kurulan fakülte teknik olarak kıtanın en iyi üçüncü yerbilimleri merkezi olmaya aday. Bilgiye ve insana yatırılan paranın Newfoundlander'lerin geleceğine yatırım olduğunu görüyorlar. Şimdi diyebilir misiniz ki ulusçuluğun modası geçti. Diyebilir misiniz ki sınırlar kalkıyor.

Türkiye'nin de üç tarafı deniz, üç tarafı dağ. Doğal sınırlara, bir de tarihsel düşmanlıkları eklersek Newfoundlander'ler kadar ulusçu olma ve geleceğimizi kendi başımıza kurma hakkımız var. Her ulusun kendi yolu var anlaşılan. Aslında üç yol değil iki yol var. Biri dayatılan, diğeri coğrafya ve tarih ile yaratılan. Biri doğal, bir doğa dışı; biz doğal olana Kemalizm diyoruz; coğrafya ve tarihin yarattığı.